پڕۆژە یاسای بودجەی دارایی عێڕاق بۆ ساڵی 2023و کاریگەری لەسەر ژیانی خەڵکی بەش مەینەت.. سابیر محەمەد

یەکەم: پاڵنەرە ئابوریەکان

ئەبێ پاڵنەرە ئابوری و سیاسیەکان چی بێ بە داڕشتنی یاسای بودجە بۆ سێ ساڵ لەعێڕاق؟ئایا مەنەپۆڵی ئیمپریالیانە و سندوقی دراوی نێو دەوڵەتی و وەبەرهێنەران لە کۆمپانیا کارتلاتە زەبەلاحە فرە ڕەگەزەکان و لە نێویشیاندا دەوڵەتانی دراوسێی عێڕاق وەکو سعودیەو تورکیاو ئێران کەدەستیان تێیدا هەیە و بەشداربوون لەبەر بوونی بەرژەوەندی هاوبەش لەگەڵ دەسەڵاتی بۆرژواکانی عێڕاق بۆ دەستکەوتنی دڵنیایی یاسایی بەشێوەیەک حکومەتی عێڕاق پەیوەست بکات کە یاسا تایبەتەکانی تایبەت بە بودجە و پشکی وەبەرهێنەران دابڕێژێ
.

ئەمە بۆ ئەوەی تاکە درەختە بەرچاومان نەگرێ و ببێتە ڕێگر لەوەی هەموو دارستانەکە ببینین پێویستە لەسەرمان لە هەموو لاکانەوە وەک یەک تەماشای دارستانەکە بکەین بۆ ئەوەی هەمووی ببینین ئەمە بەو مەبەستە دێت کە کۆی پێکهاتە سیاسی وئابوریەکە ببینین لەبەر ئەوە ناچینە ناو ناوەڕۆکی وردەکاری یاساکانی تایبەت بەمادەی 13و14کە دوو لایەنەکەی حکومەتی هەرێمی کوردستان و حکومەتی مەرکەزی بەغداد لەسەری ناکۆکن بەنیسبەت بەشە بودجەی هەرێم لە پارەی داهاتی نەوتی هەناردەکراو و شێوازی ڕێگای هەناردەکردنەکەی و داهاتی خاڵە گومرگیەکان و مووچە، بەڵکو دەگەڕێین بە شوێن ڕەگ و ڕیشە سەرەکیەکانی بڕیارەکانی ئەم نیزامەی کە هەیە وبونیادنراوە لەسەر پشک پشکێنەی نەتەوایەتی و تایەفی و ئایینی لەعێڕاق ئەوەی گومانی تێدا نیە عێڕاق هەر لەڕابردووش و ئێستاشدا لەژێر هەژموونی دەسەڵاتی بەکرێگیراوەکانی دەوڵەتی زلهێزەکان و ناوچەکە بووە بەڵام دوای داگیرکردنی عێڕاق لەلایەن ئەمەریکاو سەرگەردانی سیاسی و ئابوری و پشێوی کۆمەڵایەتی و گەندەڵی لە بەڕێوەبردندا بەشێوەیەکی بەربڵاو تەشەنەی کردووە لەو سەروبەندەدا ئەمەریکیەکان حکومەتێکی پشک پشکێنەی تایەفی و ئایینیی و نەتەوەییان پێک هێنا کە

لەگەڵ سیاسەتی ئابوری و سیاسی خۆیاندا بەتەواوی یەک و وەڵامدەرەوەی پێداویستیەکانی لیبڕالیەتی نوێ و سیاسەتی بازاڕی سەرمایەداری سەردەم بەت بەم شێوەیە داهات و خێرو بێری عێراق کەوتە دەستی تاقم و گروپێکی سیاسی بەکرێگیراو کە کاریان تەنهاو تەنها تاڵانکردنی داهات و خێرو بێری عێراق بوو بەم شێوەیە گەندەڵی بووە دیارترین و زاڵترین سیمای عێراق و زاڵبوونی کەرتی ئەهلی و پشتگوێ خستنی دامودەزگا گشتی و خزمەتگوزاریەکان بوو بەکاری ئەم دەستەو تاقم و گروپانانە کەموقەدەراتی ئەم وڵاتەیان پێ سپێردرا لەئەنجامدا بێ کاری بەرێژەی ترسناک زیادی کرد ترس و تۆقاندن و کوشتن و ڕفاندن و هەست نەکردن بە دڵنیایی تەشەنەی کردو 35% لەکۆی گەلی عێراق لەژێر هێڵی هەژاریەوە ژیان ئەگوزەرێنن و کەرتی خزمەتگوزاری گشتی و تەندروستی و پەروەردەیی بە ئاستێکی زۆر نزم دابەزین ئەوەی پەیوەستە بە بودجەی عێراقەوە سەرۆکایەتی ئەنجومەنی وەزیران ڕازیبوو لە مانگی ئازاری ڕابردوو لەسەر بودجەی ساڵی 2023و ڕایگەیاند کە کورتهێنانی دارایی هەیە بەرێژەی ٤٨٫٥ملیار دۆلار بەڵام پرۆسەی تێپەڕاندنی بودجە چەند مانگێکی بەسەردا تێپەڕی و دوای بگرەو بەردەیەکی قورس لەنێوان حکومەتی هەرێم و حکومەتی بەغداد لەسەر مادەکانی یاسای بودجە تێیانپەڕاند

.

بەڵام چونکە ئابوری عێراق ئابوریەکی بەرسەبەرە (ڕەیعیە) گریمانەکان سەبارەت بەهەناردەکردنی نەوتی خاو لە بودجەدا دەگاتە ٣٫٥ ملیۆن بەرمیل نەوت ڕۆژانە و٤٠٠هەزار بەرمیلی ڕۆژانە لەڕێی هەرێمەوە هەناردە دەکرێت

بەپێی لێدوانی ئەنجومەنی وەزیرانی عێراق ئەم بودجەیە بۆ ساڵانی ٢٠٢٣و٢٠٢٤و٢٠٢٥ نرخی یەک بەرمیل نەوتی خاو بە (٧٠) دۆلار مەزەندە کراوە و بەپێی ئەو مەزەندە کردنانەش بەت سەبارەت بە داهاتی نەوت ئەگاتە٩٠٫٩ملیار دۆلارو داهاتە غەیرە نەوتیەکان ئەگاتە١٣٫٣ملیار دۆلار

.

بەنیسبەت خەرجیە پێشنیارکراوەکان بە١٥٢٫٢ملیار دۆلار مەزەندە کراوە پشکی خەرجیەکانی تایبەت بە پڕۆژە بەرهەمهێنەکان بە ٣٦٫٦ملیار دۆلار دەبێت ئەم بودجە سێ ساڵیەش بەپێی بۆچوونی شارەزایانی ئابوریی خۆی لەخۆیدا سەرکێشیەکی گەورەیە بە باری ئابوری و دارایی ژیانی ملیۆنان خەڵکی هەژاری عێراق چونکە ئەم بودجەیە بونیاد نراوە لەسەر مەبنای دهاتی نەوتی خەمڵێنراوبە٩٠٫٩%لەکۆی داهاتی عێراق و پشت ئەستوور بە نرخی ئێستای نەوت کە ٧٠دۆلارە بەرامبەر نرخی گۆڕینەوەی دۆلاری ئەمریکی

بە١٣٠٠دیناری عێراقی بە هەر دۆلارێک بۆ سێ ساڵی داهاتوو کە ئەگەری بەرزو نزمی بازاڕی جیهانی لەئارادایە و ئەو شەڕەی لەنێوان ڕوسیاو ئۆکرانیاو ئەو تەنگژانەی ڕوویان کردۆتە ئابووری سەرمایەداری و بارو ظروفی جهان سەبارەت بە وزە
.
سەرکەشی بە ئەم بودجەیەوە لەو خەرجیانەدایە کە خەمڵێنراوە بە ١٥٢٫٢ملیار دۆلار قابیلی گۆڕانکاریە بەپێی بەرزو نزمی نرخی نەوت و لە باری جێبەجێ نەبوونی ئەم پێڕزانە و نەخشەیە ئابوریەو خەرجیانەدا ئەبێتە هۆی هەندێ تربوونی کورتهێنانی دارایی لە ساڵانی داهاتودا بەتایبەت کە پاڵپشتی کردنی دارایی ئەم کورتهێنانە بە ئەو بڕە پارانەی کە ئەبێ قەرز بکرێ چ لە ناوخۆ چ لە دەرەوە بەڕێژەی٦٦% کە ئەمەش خۆی هۆکارێک ئەبێ بۆ زیادکردنی قەرزداریەتی و سیاسەتی ڕێنمونی دارایی و خراپتربوونی خزمەتگوزاریە گشتیەکان و بەرزبوونەوەی باج و نرخەکان و زیادبوونی بێ ئیشی و بێ ئومێدبوونی ئابووری و کۆمەڵایەتی و داڕوخانی زیاتری کاروبارەکان
پەڕلەمانی عێراق بەگەیەکی تایبەتی زیادکردووە بە دابین کردنی بڕی ٣٥٠ملیۆن دۆلار ساڵانە بۆ خەرجی پەڕلەمان وەزیادکردنی٥٠٠هەزار هێڵی کار بە کەرتی گشتی بەمەش ژمارەی فەرمانبەران لەعێراق ٤٫٥ملیۆن هێڵی کار تێدەپەڕێنێت ئەمەش بە خۆی قورساییەکی دارایی تری گەورە لەسەر ئابوریی عێراق دروست دەکات چونکە ئەم بەشە گەورەیە لە فەرمانبەر کە زۆرینەی دانیشتوانی عێراق پێک دێنێ خۆی لەخۆیدا شێوەیەکە لە شێوەکانی بێکاری ڕوپێشکراو
.
یاسای عێراقی کەمەڵێ بەگەو مادەی تێدایە کە هانی بەرهەم هێنان دەدات لە بەرژەوەندی سەرمایەدارەکان لەعێراق لەسەر حیسابی ماندووبوونی (هێزی کاری) چینی کرێکار بە کەمترین نرخ و کەمترین مووچە
لە سایەی خراپترین دۆخی ژیان و ژینگەی کارکردندا کە چینی کرێکار بە دەستیەوە دەناڵێنێ لە وڵاتانی کەنداو و ڕۆژهەڵاتی ئاسیاو زۆربەی وڵاتە هەژارەکانی دونیا لە چەوساندنەوەو بەکۆیلە کردن لەپێناو کەڵەکەبوونی سەرمایەی زیاتر بۆ سەرمایەدارە بەرهەمهێنەرەکان و زۆربوونی قازانجیان جا ئەو سەرمایەدارانە عێراقی بن یان غەیرە عێراقی ئەویش بە ؛
١-خاوەنداریەتی زەوی و عەقارات و ئاسان کاری لەبواری هاوردەکردنی کەرەستەی خاو و لەخۆشبوون لەباج و گومرگ
٢- پێدانی قەرزو هاوکاری ماددی دوای تەواوبوونی ٢٥%ی پڕۆژەکە

٣- بەخشینی هەموو ئەو موڵکانەی پەیوەستن بە پڕۆژەکەوە لە باج و ڕسومات

٤- پێدانی وزەی کارەباو ئاوو هەموو پێداویستیەکانی تر بە نرخێکی زۆر هەرزا بەو پڕۆژە بەرهەمهێنە عێراقی و غەیرە عێراقیانە بەپێی یاسای وەبەرهێنانی عێراقی

٥- یاسای وەبەرهێنانی عێراقیئامازە بە پێویستی پێدانی ئاسانکاری ئەکات لەبابەتی دەنیایی و بەکارخستنی دەستی کاری عێراقی خۆجێی یان بیانی

کەرتەکان و بوارەکانی وەبەرهێنان لەعێراقدا فرە لایەنە لە پێشی هەموویانەوە و بەشێوەیەکی سەرەکی کەرتی نەوت و گازە کە زیاتر لە٩٠%ی کۆی بواری وەبەرهێنان پێکدێنە وە کەرتی کشتوکاڵ و ئاودێری و کەرتی کانزایی بەتایبەت یۆرانیۆم و زیو و قەسدیر کەرتی بیناسازی و خانوبەرەش بەیەکێک لە کەرتە بەرفراوانەکان دائەنرێت پەیوەست بە وەبەرهێنان چونکە عێراق پێویستی بە بنیات نانەوەی ژێرخانەکەیەتی کێشەوو جەنگەکان وێرانی کردوون وە زۆر کەرتی تر هەیە بەتایبەت دەرمان و کەرەستەی جوانکاری و پیشەسازی و کیمیاویەکان و ڕستن و چنین…هتد.

بودجەی دارایی و یاساکانی پەیوەست بەم بودجە تایبەتە سێ ساڵیە کە بە ئاگاداری و ڕێنمایی صندوقی دراوی نێودەوڵەتی (ئای ئێم ئێف) ئەبێ حکومەتی عێراقی ملکەچ بێ لەوەو دوا بە بەرزکردنەوەی باجی گشتی لەسەر چینە بەرینەکەی جەماوەرو کەمکردنەوەی خەرجی گشتی و مووچەو هاندانی کەرتی تایبەت و پتەوکردنی بناغەی لیبڕالیەتی تازەی ئابووری سەرمایەداری و پاڵپشتیکردنی چینە دەوڵەمەندو سەرمایەدارەکان و لێخۆشبونیان لەزۆربەی باجەکان یان کەمکردنەوەی و قورسترکردنی باری سەرشانی گەلانی کارگەری عێراق و کرێکاران بە باجە جۆراو جۆرە سەپێنراوەکان بەسەریاندا و خراپتر بوونی خزمەتگوزاری گشتی و تەندروستی و پەروەردەو فێرکردن و خۆشگوزەرانی بەهۆی کەمکردنەوەی خەرجیە گشتیەکان و جێبەجێکردنی ئەو بڕگەو مادانەی تایبەتن بە یاسای بودجەی عێراق و گەورەیی ئەو بودجەیەو چاپ کردنی دراوی کاغەزو کۆمپیالەو سەنەدە دراویەکان ئابوری عێراق بەرەو ڕووی قەیرانی گەورەو زیاتر ئەکاتەوە لە ڕێژەی دەستەوستانی دارایی چونکە یاسای عێراق ڕێی تەواوی داوە بە وەبەرهێنەکان بە دەستاودەستکردنی وپشک و بەندەکان لە بازاڕەکانی عێراق کە ئەمەش بە خۆی ڕێژەی هەڵاوسان زیاد ئەکات و لەوەشەوە توانای کڕین لای ئەوانەی دهاتیان سنوردارە و چینی کرێکاران لاواز ئەکات.

دووەم : پاڵنەرە سیاسیەکان

گومانی تێدا نیە گەورەکردنی کێشە ئابوریی و ئیدارییەکانی نێوان بەغداد و هەرێم لەسەر ئاستی ڕاگەیاندن و سیاسی لەژێر بیانوی بەگژاچونەوەی گەندەڵی دارایی و دروستکردنی کێشەی لاوەکی و ڕوکەش لە نێوان دەسەڵاتدارە نەتەوەیە بۆرژواکانی کورد لەهەرێمو دەسەڵاتە نەتەوەیی و مەزهەبیە بۆرژوا عەرەبەکانی بەغداد لەژێر کاریگەری دەوڵەتە ئیمپریالیە ڕۆژئاواییەکان لەسەرو هەموویانەوە ئەمەریکا بۆ دەستگرتن بەسەر سەرچاوە نەوتی و گازیەکان و وزە بەتایبەتی دوای هەڵگیرسانی شەڕی نێوان ڕوسیاو ئۆکرانیاو لێکەوتە جیهانیەکانی.

ئەم دوو دەسەڵاتە سیاسیە کە هەیە لە هەرێم و بەغداد بە هەردوکیان هێزێکی تایەفی و بۆرژوازی پێکدێنن و بڕیارە سیاسی و ئابووریەکانیان تەنها هۆکارێکە بۆ گومڕاکردنی جەماوەری کارگەر و چاندنی تۆوی دووبەرەکی و ڕەگەزپەرستی و نەژادی لەنێوان پڕۆلیتاریای عەرەبی و کوردی و نەتەوەکانی تردا کە لە عێڕاقدا نیشتەجێن وە هەر بڕیارێک کە بە ناوی گەلی عێڕاقەوە یان کوردەوە وەهەر بڕیارێک کە دەری ئەکەن هیچ پەیوەندیەکی نییە بە بەرژەوەندی ئەم گەلانەوە بەڵکو بە بەرژەوەندی چینە دەوڵەمەند و وە بەرهێنەکان و دەوڵەتە ئیمپریالیە گەورەکانە و بەم شێوەیە واپیشان ئەدەن بەم جۆرە سیاسەتانەیان نوێنەری ڕاستەقینەی گەلن
.

دەسەڵاتدارە نەتەوە پەرستەکانی کورد بەش بەحاڵی خۆیان خۆ لە بەرپرسیارێتی ئیداری و ئابوریی و دارایی ئەدزنەوە بەبیانوی ئەوەی بەغداد بەشە بودجەی هەرێم لە بودجەو مووچە نانێرێت بەمەش خۆیان لەبەرامبەر چینە کارگەرەکان وا پیشان ئەدەن کە ئەوان هۆکاری سەرەکی بەد بەختی خەڵکی بەش مەینەت نین
.

لەجەمسەری دووەم ئەوەی پەیوەستە بە بەغداوە بەردەوام وا لە جەماوەر ئەگەیەنن کە بودجەی عێڕاق و داهاتەکانی بەفیڕۆ ئەدرێ بەهۆی بونی دەسەڵاتدارە کوردەکان و سیاسەتە نەوتیەکەیان، ئەم خاڵەش ڕاستیەکە کەس ناتوانێ نکۆڵی لێ بکات بەڵام ئەمە وەک عەرەب دەڵێ (قسەیەکی هەقە بە مەرامەکی پوچ) بەکاری دێنن
بەمە هەوڵی چەواشەکردنی ڕای گشتی چینە بەش مەینەکەی عەرەبی لە پارێزگاکانی ناوەڕاست و باشور ئەدەن و بە مەبەست هەوڵی شاردنەوەی ئەو هەموو گەندەڵیە ئیداری و دارایی و نادادی و هەژاری و بێکاری و ماڵوێرانی و خراپی ئیدارەدانی خزمەتگوزاری گشتی لەو

پارێزگایانە ئەدەن
.
سەرەڕای بونیادی ئیداری دەسەڵاتی هەرێم وەک هێزێکی بۆرژوازی هاوبەش و بەشدارییەکی بەرچاوی هەبووە لەدروست بوونی حکومەتی ئێستای عێراق وئەوەش ڕوونە کە دەسەڵاتدارانی حکومەتی ناوەندی سیاسەتێکی شۆفێنیانەی پاڵپشت بە دەوڵەتانی دراوسێ پێیەوە ئەکەن کە بەهاوبەشە کوردیەکەیان ڕازی نین کە سەربەخۆییەکی ئیداری هەبێت لەبەر ئەم هەیە حکومەتی ئیتیحادی یاساکانی بەو شێوە داڕشت دژی سەربەخۆیی یاسایی و ڕێپێدانی لە داڕشتنەوەو دەستوەردانە یاسان لەلایەن ئیدارەی کوردیەوە لەکاتێیدا لەڕووی ئەم یاسا تایبەتانەوە بودجەو ماددەکانی تایبەت بە بودجە حکومەتی ناوەند هەوڵ ئەدات کە هەژموونی ئیداری و سیاسی و ئابوریی خۆی بەسەر کەی پارێزگاکانی عێراق لەناویشیاندا پارێزگاکانی سەربە هەرێمی کوردستان بسەپێنێ بەبێ گوێدانە بابەتی مافە دیموکراتییەکان و ڕۆشنبیرییەکانی گەلی کورد لەم ناوچەیە لەکاتێکدا دەسەڵاتی هەرێمی کوردستان و دەسەڵاتی حکومەتی بەغداد هەردووکیان سەربە سیاسەتی ئەمەریکاو ڕۆژئاواو سیاسەتە لیبڕالیە تازەکەنی.

لەلایەک ئەبینین بودجەی عێراق بە دەیان ملیار دۆلار ئەخەمڵێنرێ و لە لایەکی تریش ژیانی خەڵکی بەش مەینەت و هەژاری گەلانی عێراق دەبینین بەعەرەب و کوردو نەتەوەکانی تریشەوە لەژێر باری خراپترین دۆخی ژیانکردندا دەناڵێنن و
پەیوستیان بە سەرەتاییترین خزمەتگوزاری سەرەکیە وەک ئاو و کارەباو تەندروستی و خوێندن و خۆشگوزەرانی نیشتمانی.
برەودان بەهەستی نەتەوەیی تەسک و هەستی شۆفێنی بەهۆی سەرهەڵدانی کێشە ئابوری و داراییەکان هیچ نیە تەنها بیانویەک نەبێ بۆ دزینی هێزی کاری چینی کرێکاران و داهاتی بێ شوماری عێراق بە خزمەتی چینێکی دیاریکراو لە بازرگان و سەرمایەدارەکان لەسەر حسابی بەدبەختی و بەش مەینەتی چینە چەوسێنراوەکەو بڵاوبوونەوەی بێکاری و بێ هیوایی لەناو گەنجانی کوڕو کچانی عێراقدا.

.بەم پێیە پڕۆلیتاریای عێراق بەعەرەب وکورد و نەتەوەکانی ترو تایەفەکانیەوە هیچ دەستێکی لەم کێشە ئابوریی و سیاسیەدا نیە کە لەنێوانئەم دوو جەمسەرە بۆرژوازیە دەسەڵاتدارەی هەرێم و بەغدادا هەیە بەڵکو بە پێچەوانەوە ئەوان زەرەر مەندی یەکەمن لە زۆربوونی باج و ڕسومات و بێ هیوایی و هەژاری کە ڕۆژ بەڕۆژ بەشێوەیەکی پێچەوانە لەگەڵ کەڵەکە بوونی سەرمایەی سەرمایەداران لەعێراقدا

ئەویش زیاد دەکاتو دەبێتە هۆی ئەوەی عێڕاق شەپۆلێکی تری ناڕەزایی جەماوەری بەخۆیەوە ببینێ و ڕاپەڕینی تشرین و تشرینیەکان دووبارە ببێتەوە و بچێتە قۆناغێکی باڵاترو توندترەوە بەڵام پرسیارە سەرەکیەکە لێرەدا ئەوەیە کام هێزە سیاسیە ئەتوانێ خۆپیشاندانەکان و ڕاپەڕینە جەماوەریە ملیۆنیەکان لە داهاتودا ئاڕاستە بکات؟
لەبەر ئەم هۆیەش خەباتی سیاسی و فیکری شان بەشانی خەباتی ئابوریی کەئەم چینە پێی هەڵئەستێ وەک هەموو زوڵم لێکراو و چەوساوەکانی ناوچەکە لەکارە پێشینەکانی ئەرکە سەرەکیەکەی قاڵبگرتنە لەهێزێکی مارکسیستی سیاسی ڕێکخراوی دوور لەهەموو ئاڕاستە ڕیفۆرمخوازەکانیچەپی جەماوەری و نەتەوەیی و کرێکاری لایەنگری سۆشیال دیموکراتەکانی جیهان و ڕێکخراوەکانی کۆمەڵگەی مەدەنی و سەندیکا هەلپەرستەکان بۆ ئەوەی بتوانێ خەباتی جەماوەری بێ هیوا و پەرتەوازە کۆبکاتەوە و ڕێکبخات و شێلگیرانە ئاڕاستەی بکات وە هیچ نەرمیەک نەنوێنێت لەبەرامبەر ڕوخانی ئەم دەسەڵاتە زاڵمانەیە .

صابر . م
١٠/ ٦ / ٢٠٢٣
براقی مارکسیستی کرێکاران !

زمان و ئەرکەکانی زمان لە دەقی ئەدەبیدا.. نووسینی: عەبدوڵا سەڵمان(مەشخەڵ)

زمان وەک پرۆسەیەک بۆ داهێنان
هیچ گومانی تێدا نییە کە زمان کە دەتوانێت خاڵی یەکلاکەرەوە بێت لە گەیاندنی دەق و بەخشینی چێژ و ئیستاتیکا بە خوێنەر، هەروەها پرۆسەی بیرکردنەوە لەڕێگەی زمانەوە دەتوانیت خۆی وەک داهێنان نمایش بکات و پاشان خۆی لەگەڵ تەواوی کرداری نووسیندا بگونجێنێت. ئەوەی وا دەکات پرۆسەی داهێنان بەرجەستە و بەڕوونی دەرکەوێت زمانە. زمانی ڕۆڵی یەکلاکەرەوەی هەیە لە دەقی ئەدەبیدا. بەڵام ئەمە بەو مانایە نییە کە هەموو ئەدیبێک یان نووسەرێک زمانی

تایب ت ب خ ی ه ب ت. د گم ن ئ و نووس ران ی ک زمانی تایب ت ب خ یان ه ی و ش وازی نووسینیان و ک شوناس ب ب ره م کانیان و دیار ب ت. ب ی (زمان ب ک م ک ش و ی جیاواز پ ناس کراو : و ک ئ رگان کی د روونی، توانای کی م عریفی، حا ت کی د روون، و ک سیست می نیشان ، کار کی حیساباتی، و ک ئام ازی پ یو ندیکردن، یان ئام ازی و سفکردنی ئ زموون و چ ندانی تر. ه موو ئ م ج ر پ ناسان تایب تم ندیی گرنگ کانی زمان د گرن، ب ام هیچیان ت واو نین. (١) ب ام کات ک د ت س ر د قی ئ د بی و شیکردن و ی ئ و د قان ی ک ل خ یان ی ئازادان ی ئینسان ب ره م ن راون، ئ رک کانی زمان بریتین ل خ ستن ب رد ست و نمایش، ب رج ستکردن و ی پ یام یان ناو ک، نیشاندانی چ ژ و جوانی. ه رچی کای ک م ای تی و زانستی و ئ کادیمیی کانیش زمان ئ رکی تایب تتر ل ئ ست د گر ت. ئامانجیش ئ و ی زمان بتوان ت پر س ی ک و گ   بخات تا ب کاره ن رانی زمان بتوانن داه نانی نو پ شک ش بک ن. داه نان ک ئازادان ل چوارچ و ی زمان و ک نووس ر یان ئ دیب گوزارشت ل خ ی یان ل ئامانج کی سیاسی یان ک م ای تی دیاریکراو بکات. کارل کی زمان و ژیان و ک م گ دوو س ر ی و ه م زمان کاریگ ری ب س ر ژیانی ک م ای تیی و ه ی و ه میش ژیان و کلتوور و دیارد کان کار ل زمان د ک ن و ناه ن زمان ل شو ن ک چ قب ستوو ب ت. زمان ل کرد ی نووسیندا د ک و ت ن و پر س ی کی ئا ز و ت کچ ژاو. د قی ئ د بی جوان و س رک وتوو ، ب و جوان و س رک وتوو ک زمان تیایدا ل ئاست کی با ادا چالاکان ل و پر س ئا ز دا ه بسو ت.

زمان و ک شان ی نمایشی پ یامی ک م ای تی ئ د ب

زمان و ک وو ب ش کی دان ب او ل ژیان دیم ن کی ش واز م ژوویی کانی پ یو ندی ن وان ئینسان کان . ل ب ر ب یانی م ژوو و مر ڤ ل گ ی زمان و ک د کانی گفتوگ و توانیوی تی پ یو ندی ن وان خ ی و هاوچ شن ک ی دروست بکات. چونک زمان تاک جیاوازی زیر کی ه شم ند کان . جوانی زمانیش ل جوانی جیهانی ئ و د ق ئ د بیی دای ک ب ر خو ن ر د ک و ت، ب ی کات ک نووس ر ک ل گ ی د ق ک و و ب ه ی زمان و جیهانت ل و ران د کات، زمان د ب ت جار کی تر ب ت و ب ه ی خن و گوزارشت ل و و رانکاریی بکات. ل م گ ش نیگای و بوو ک   خن گری ب ناوبانگی مارکسیستی یم ند ولی م ل سا ی ١٩٧٧ ل وتاری مارکسیزم و ئ د بدا ت بینی کرد ک مارکسیزم ز ر ب ک می بیری ل خودی زمان کرد ت و .(زمان دیارترین بواره که تیایدا ج ری مز و په یوه ندی ک مه ایه تی

به رده وام و هه مه لایه نه □□□کی بڕیاردەرانەیان هەیە. وشە جگە
لە دیاردەیەکی ئایدیۆلۆژی هیچی تر نییە کە بە تەواوی لەناو ئەرکی
خۆیدا وەک نیشاندەر ئیستیعاب دەکرێت. وشە و ئەم حاڵەتە لە
ئەرکەکەی وەک نیشاندەرێک جیا ناکرێنەوە و جگە لەم ئەرکە هیچی لێ
شین نا بێت، کە وشە دەکاتە پاکترین و هەستیارترین ئامرازی
پەیوەندی کۆمەڵایەتی.)(٢) یەکێک لە ئەرکە هەرە گرنگەکانی زمان
بریتییە لە بنیاتنانی "هۆمۆفیلی" یان هاوهۆشمەندی یان هەستکردن
بە هاوبەشی لەگەڵ مرۆڤی تر. زمانێک کە نامۆیە و بۆ خوێنەر نامۆ
بێت، مەیلی ئەوەی هەیە کە جەخت لەسەر جیاوازی نێوان نووسەر و
خوێنەر بکاتەوە و ناتوانێت پەیامی دەقەکە بەئاسانی بگات بە
خوێنەر. بەلای چۆمسکییەوە زمان تەنیا وشە نییە. کولتوورێکە،
نەریتێکە، یەکخستنی کۆمەڵگەیەکە، تەواوی مێژوویەکە کە کۆمەڵگە
دروست دەکات. هەموو ئەمانە لە زمانێکدا بەرجەستە بووە. ئەو دەڵێت
(من نامەوێت زیادەڕەوی لە ڕۆڵی لێکۆڵینەوە لە زماندا بکەم، وەک
گومانیشم نییە کە زمان بەرهەمی زیرەکی مرۆڤە کە بۆ ئێستا زۆرترین
دەستڕاگەیشتنە بۆ لێکۆڵینەوە. ترادیسیۆنێکی دەوڵەمەند زمانی وەک
ئاوێنەی عەقڵ ڕاگرتووە.)(٣). لەلایەکی تریشەوە زمان هەر بە تەنها
دەرەنجامی گەشەکردنی هۆشیاریی نییە و بەس، بەڵکوو هۆکاری
گەشەپێدانیشیەتی. بەلای کارڵ مارکس جەخت لەسەر زمان وەک کاراکتەری
کۆمەڵایەتی پەیوەندیکردن دەکرێتەوە و دەڵێت (زمان واقیعی
ڕاستو□خ□ی فیکرە و هۆشیاری واقیعی عەمەلیشە نەک تەنها بۆ من
بەڵکو بۆ سەرجەم خەڵکی تریش.) (٤) مێژووی زمان بە ئەندازەی
مێژووی هۆشیاری مرۆڤ دێرینە. لەو ڕۆژەوەی زمان وەک پێداویستییەکی
ژیان هاتە ئاراوە، ڕۆڵی ئامرازێکی کۆمەڵایەتی دەبینێت. لە
سیاسەتی زماندا پێویستە هەر کەسێک سەرمایەداری جیهانی بۆ
مەبەستە، بیری لێبکاتەوە. بیر لە زمان و ڕەگەزەکانی زمان
بکاتەوە. چونکە رەگەزەکانی مۆدیلە جیاوازەکانی زمان گەرچی لێک
جیاوازن، بەڵام نزیکیشن لەیەکەوە. تەواوی ئەم ئەرک و کارانەی
زمان لە ناوەوەی تەوەرەی پەیامی دەق و زماندا دەخولێتەوە. واتە
دەق و خوێنەر لە گۆشەگیریی و تەنیایی وەدەرنێ و لەنێو جیهانی
کۆمەڵایەتیدا وەک توخمێکی کارا و بەرهەمدار و داهێنەر بەرجەستە
ببێتەوە. زمان وەک نەشتەرگەرێک وایە کە لەڕێگەی ئامراز و هۆکارە
بەردەستییەکانییەوە دەتوانێت توخمە نادروست و ناڕێکەکانی دەق
ببینێت و □اق□ و چارەسەری بکات. دەتوانێت ورد لە ڕێگەی ڕەخنەوە
لە ئەرکە کۆمەڵایەتییەکانی ئەدەب بکۆڵێتەوە و لەوێوە بڕیار لەسەر
دەق بدات و پەیوەستبوونی چینایەتی دەق دەستنیشان بکات.

زمان وەک نیشاندانی چێژ و جوانی

زمان کلیلی کردنەوەی دەرگاکانی ئەندیشە و جوانی و چێژە لە دەقی ئەدەبیدا. لەڕێگەی زمانەوەیە وەک خوێنەر دەتوانین پێی بە خۆشی و چێژ و ئیستاتیکا و ڕەنگ و دەنگ و جووڵە و تەنانەت مانا شاراوەکانی پشت و شە و دەستەواژەکانیش ببینین. زمان ئیشییەتی هەڵسێت بە ئەرکی کۆنتڕۆڵکردن و پەیوەندی کۆمەڵایەتی و مۆتیف و بەخشینی زانیاری تا بتوانێت گوزارشتکردن و زانیاری بەخشین و ڕێنماییکردن و ڕێگەچارەی دەربازبوون فەراهەم بکات. تا ئاستی نیشاندانی چێژ و ئیستاتیکا لە دەقی ئەدەبیدا باڵا بێت، خوێنەر زیاتر بە دەق ئەدەبییەوە پەیوەست دەبێت و ئەو دەقەش زیاتر دەتوانێت لە یادگەی خوێنەردا بە ماوەیەکی زۆر بمێنێتەوە. نووسینی دەق لەڕێگەی کردەی زمانەوانییەوە بە ئەنجام دەگات و هەر زمانیشە ئەو کردە زمانەوانییە شیدەکاتەوە و لایەنی جوانی و ناشرینی دەق دەستنیشان دەکات. هەر زمانە باس لە خەیاڵ دەکات و خەیاڵ بەرجەستە دەکات. هەر زمانە وێنە ئەدەبییەکان بەرجەستە دەکاتەوە و هەر زمانیشە ناوەڕۆکی دەق دەگەیەنێتە خوێنەر.

سەرچاوەکان :

(١)

A Marxist Philosophy of Language by Jean-Jacques Lecercle
Marxism Critico site published on 3-11-2012
.(https://marxismocritico.com

(٢)مقال بعنوان الماركسية و فلسفة اللغة فالنتين نيكولوفيتش فولوشينوف (ميخائيل باختين)موقع الحوار المتمدن ترجمها الى العربية عماد خالد الحطبة
https://www.ahewar.org/debat/show.art.asp?aid=425811

Noam Chomsky, Language and freedom(٣)
Literature in Revolution Edited by George Abbott White and Charles Newman
.First Edition 1972 page 31

(٤)المادية التاريخية اسس الآشتراكية العلمية تآليف ف. گيبلى و م. گوفالزون نقلە من الروسية احمد داود اصدار دار الجماهير ، دمشق ١٩٦٧ ص ٨٩. و كذلك ماركس و انجلس ، الموءلفات . الجزء ٣ ، ص ٢٩.

گۆڤاری زمان و زار – ژمارە ٨

گۆڤاری زمان و زار گۆڤارێکی زمانناسیی وەرزی□…

بۆ خوێندنەوەی ئەم گۆڤارە بە ڕێنووسی کوردی کلیکی ئێر□ بکەن..

بۆ خوێندنەوەی زمان زار بە ڕێنووسی لاتینی کلیکی وێر□ بکەن..

شیعر/ له‌ 1949 له‌دایکبوو له‌ 18/11/2018 مرد.. سه‌باح ڕه‌نجده‌ر

بڵێی جارێکی تر خۆمان له‌ خۆمان ڕابمێنین
ژیان درێژببێته‌وه‌
به‌ئومێد دانیشتین و دوور و نزیك ده‌نگمان بكاته‌ گوێ
ئه‌مه‌ دوودڵی ئه‌م پیاوه‌یه‌ له‌پێش گوڵ و ئاوێنه‌ وه‌ستاوه‌
دڵی ناكه‌وێته‌جێ و به‌ملا و ئه‌ولای په‌راسووی ده‌كه‌وێت
* * *
هه‌ڵم تاوده‌ده‌م به‌ره‌و ئاسمان
با ببارێ
به‌ڵا لاده‌دا و وێنه‌ی ناو كاتی مردوو
ده‌كاته‌وه‌ به‌ هەنگ
بۆ بەهێزكردنی شیلە دەیا نڕژێنێتە كۆڵا نە ڕووپێوه‌ نه‌ماوه‌كانی شار
شارێك له‌ بیره‌وه‌ریدا خوێنی ناو برینی ده‌رده‌كه‌وێ
كاتژمێریش ده‌به‌مه‌ دواوه‌
ڕوخساری نوێژكه‌رێك گه‌ڕایه‌وه‌ ناو یه‌كه‌م گزنگ
شان و ملی دایكی تامه‌زرۆیی و په‌رۆشی شێلا

لە شێوەی شیر هەوێنبوو
خوێنی ناو برینی ناسی و تفەنگی بەئاگای درادەست
نەبووە
وێنەی ناقۆڵا و
درۆی ڕووت و
پەڕەی هەڵبزڕکاو و
زەینی پووکاوە
لە نزیك ڕێگایەك دانیشتووم و هێز دەخەمەوە ئەژنۆم
ڕۆژ سپێدە بدات
بە ڕوونییەکی تەواو ڕوون دەچمە ناو شار
ڕووەکی مرواری دۆزەرەوە
ڕەگی دەهێنێتە ناو دەستی و گەڵایانی ناکەون
دەشتاییەك کە خاوەنی کلیلەکانی دنیایە
ڕوخساری گەرمی باپیرانی هەواڵ کوژراویش
دەرگای شار کلیل و قفڵی نەکەوتووە
لە سێبەری کلکی ئەژدیها داندراوە
هاتوچۆ تێیدا دەستی بە تاج
بۆ سەری کەس درێژ ناکات
جگە لە نەریت و ڕێوڕەسمی پشیلە
نامۆ و ناکام لەبەر ئاگری حەوت ماڵان
بەچکەی چاونەپشکوتووی گەرم دەکاتەوە
مۆسیقای پێی ئاشنا نابیسترێ
ئاوی شار لێڵ و گرانە
بەڕۆژوو ناتوانێ بیخواتەوە
شیعر و نوێژی هاوڕێ خاکییەکەم
دوا ڕکات لە بەرەبەیاندا ناسینە لە چاوێکی گەرمدا
ئاسۆی تێدا سووردەبێت و دەبێتە هێلانەی قەتڵ
یان شکۆی ئاهەنگێکە
دڵی بۆمان دەکاتەوە و لالەی دەستی خوماران دەهێنێتە ناومان
دەستێك دەبێتە هەڵگری
هەموو ناو و میوەی درەختە بە تەمەنەکان
بە دەشتاییەکی تابێڕی ڕوون و دۆست ڕادەکا
هەناسەیەك وەردەگرێ
چاوی بەرزدەکاتەوە و دەبینێ سوارێك
نهێنی ڕاگرتووە و بۆ لای دێ
بێپەروایی چووەتە ڕەگیەوە و لەناو گەشەی دەژی
ئێمەین بە دەورییەوە گەرمایی گیانین

هێز دەخاتەوە ئەژنۆی و دێتەوە شار
پەیکەری ناوداران کەسمان ناناسنەوە
دەپرسن ئێوە پشتێنی کام پشتن
پێش بەرزکردنەوەی دەستی دوا ماڵئاواییيان
سەرتاساو برینیان پاراو نەکراون
خۆیان لەبیرچووەتەوە و تەماشای باڵندەیەك دەكەن
بەسەر هێلكەی بەسەرچوودا كڕکەوتووە
ناوچەوانی درەوشاوەی دەبێتە دەشتاییيەك كە
خاوەنی کلیلەکانی دنیایە
باڵندەیەکی هاوەڵ خراپ دێتەوە ناوی و سەرگەردان نامێنێتەوە
لە گەرمایی باڵیدا
بۆنی خۆشی قەڵەمتۆز و
گوڵدانی زەماوەند و
لەخەو هەستانی دوای هەڵگرتنەوەی گەزۆی خەون و
ڕۆژی هەستانەوە دڵیان بۆمان دەکەنەوە
دژی باڵ شەڕ ڕاناگەیەنین
فڕین سێبەرە بەسەر ڕێیانەوە و ئاواتت دەدا
باخی میوە لە بەیانییەوە چاوەڕوانە ببیندرێ و هێڵەكان ڕوونتربن
بە تەنیا دەنكە هێلێك بشكێنە ناو
چاپەست و ئاگری حەسرەتێکی كۆن خۆشكە
بە سەد هەزار زمان قسە دەكات
بابەگوڕگوڕ دایکی دووگیان بە کوڕ
کوڕی لە دەمەوە لەبارچوو
شەرابێکی بە تێکشکاوی خەوتوو
ئەسپی خولیا یاڵی یەکپارچە بریسکەیە و بەئاگای دێنێ
دەیخاتە دڵی هەموو خاوەن پرسەیەك
دەرکەوتن دێت و دەبێتە خاوەنی ئاگری پاگژکراوە
ئومێد لە هێڵەكانی ئەمپەڕ و ئەوپەڕت دەڕژێنە
ناویەك و لە بۆنی گوڵ ناترسی
مشتێك گەنم لەبن کووپەی ماڵ دەچێنیت
زانیت چی لە بیرخۆت ببەیتەوە
چیش بەبیر خۆت بهێنیتەوە
دوورییەك وەك سادەیی گوێت لێ دەگرێ
لەناو چاوترووکان وەرتدەگرێ و دەتباتە ماڵێك
بەختەوەری تێدا نووستوون و تەزووڕێژێك لە ڕاسپاردە
ڕژاوەتە ئەو سندووقەی ناڵە و لاوانەوەی دایکانی پاراستووە
جانتاکەت لە شانت داگرە و کەلوپەلی پێویست جیابکەرەوە

دوودڵ بەسەر پرددا مەوەستە
تكا دەكەم پەلە بكە كاتژمێر بخوێنەوە و بپەڕەوە
كیژانمان كەزییان بە ئاڵای
بە سێبەر و هەتاوی تێوە دەنووسێنن
لە ئاواز و یەكەم تەزووی درەوشانەوەدا نقوومن
كەوان دەشكێن و تیر دەكەونە خوارێ
فەرمانێك لە باڵدا دەنگ هەڵدێنێ
لەقلەق لە هەولێر هەڵفڕە
دڵەڕاوكێت هەرگیز دوایی نایەت
زێد ناوكی سێوێكە میوەی تر هەوێن دەكا
وەك منداڵ گەورە دەبێ و چیاش
لانەی كەروێشكی گێشتنە
دیواری رەش نییە
كاتێك خەریكین تەماشا دەكەین
مردن بەلاماندا تێپەڕیبوو
مانگیش لەسەر كانیی پەیام و ئیلهام خەوتووە
ڕوخساری جەربەزەیەكە لەسەر پەرداخی پێی بەرزكراوە دێتە دەنگ
دەیەوێ هەموو ئەوانە ببینێ بەر لەو مردوون
* * *
نەوای مێزەخانە و شەمڵ و مێمی
ڕسكان لە گوڵەئەستێرەی هەمووان و
مەند و كەمدووی خەمڵین و
هێگری ئەزەلی و
تاجی رەنگ و شێوە گرتوو
كاتی هاتووە
دەشتاییەك كە خاوەنی كلیلەكانی دنیایە
لە خۆی دڵنیابێ و وشە بە وشە
سەروەریی پەروەردە بكا و كێیلان بكێڵێتەوە
لەو ڕێیەدا هەموویان دەناسم
چیا بە هەڵدێر كۆتایی نایە
تفەنگی دووربیندار تانەی لەسەر چاوە
ئاوازی تایبەتی نییە
ئەسپی خولیا سواری گەیاند و زەوی فراوانتر بوو

كانوونی یەكەمی 2018 هەولێر

• ئەم شیعرە لە 20/2/2019 لە چلەی حەكیم كاكەوەیس لە هەولێر، لە

هۆڵی پێشەوا خوێندرایەوە.

تارمایی مەترسییەکی تر!..
عوسمانی حاجی مارف

دەستنیشانکردنی تاڵانچێتی و گەندەڵی و جەردەیی بەوەی واقعیەتێکی سەلمێندراوی حاشاهەڵنەگری دەسەڵاتی بزوتنەوەی کوردایەتیە، کە دەسەڵاتی پارتی و یەکێتی بەخۆشیان نەک هیچ نکوڵیەک لەم حاڵەتە قەزەوەنە ناکەن، بەڵکو دروشمی وەستانەوەیان لە بەرامبەر گەندەڵیدا، بۆتە جێگای ئەوپەڕی گاڵتەجاری و شەرمەزاریان، چونکە ئەم چەشنە لەگەندەڵی لە پێکهاتەی دەسەڵاتی سیاسی هێزی میلیشیادا بە دیاردەیەک پێناسە ناکرێت، بەڵکو پێکهاتەیەکە لە قۆرخکردنی دەسەڵات و تاڵانچێتی بەسەر سەروەت و سامانی کوردستانەوە، کە لەڕۆژەکانی یەکەمی دەسەڵاتداریانەوە، بە نەخشەوپلان وسیستماتیک کاریان لەسەر کردوە. گەندەڵی بۆتە حاڵەتێک، سایەی باڵادەستی بەسەر تەواوی کۆمەڵگەدا نیشانداوە.

گەر ئەم تاڵانچێتی و گەندەڵیە سیستماتیکەی کوردستان، پێناسەی دەسەڵاتی سیاسی پارتی و یەکێتی و تەواوی هاوکارانیشیان بێت، کە لەناو پەرلەمان و وەزارەتەکان و بەڕێوەبەرایەتیەکاندا بەناوی ئەپۆزسیۆنەوە خۆیان بناسێنن، بەڵام بەگشتی گەندەڵیان بەفەرمی ناساندوە. هەمویان بە دامەزراوەی ” دەستەی دەستپاکیشەوە” ئەم گەندەڵیەیان قەبوڵ کردووە. بۆیە گەر قەبوڵی کەین ئەم گەندەڵیە لە چوارچێوەی پێکهاتەیەکدا دەناسرێتەوە، ئیتر باسکردن دەربارەی وەستانەوە لە بەرامبەر گەندەڵیەک کە پێکهاتەی دەسەڵاتەکانە، جگە لە خەڵەتاندن و چەواشەکاری مانایەکی تر نابەخشێت. واتە بەرگرتن بە گەندەڵی لە سایەی دەسەڵاتی بزوتنەوەی کوردایەتیدا بەهیچ جۆرێک ناتوانێ مانایەکی عەمەلی وەرگرێت. هەردە بێت خۆدی ئەو پێکهاتەیە هەڵوەشێنرێتەوە کە بە کۆتاییهێنانی دەسەڵاتی پارتی و یەکێتی دەتوانرێت دەرگاکەی بکرێتەوە.

هاوکاتی ئەم تاڵانچێتی و گەندەڵیە حاڵەتێکی تری گرنگ کە

مەترسیدارترەو پێویستە ل□ بەرامبەریدا بەئاگاو هوشیار بین، نائارامی و ناجێگیری سیاسیە، کە بەهەمان شێوە لەڕیزی پێکهاتەی دەسەڵاتی پارتی و یەکێتیدا بەڕێوەدەبرێت. بەو مانایەی ئایندەی سیاسی لە کوردستاندا نادیارو بێچارەنوسە. سی ساڵ زیاترە ئەم نائارامیە باڵی ڕەشی کێشاوە بەسەر دانیشتوانی کوردستاندا، کە هەرجارە لە جۆرو شێوازێکدا وەک تارماییەکی مەترسیدار خۆی دەنوێنێت و چەندین قوربانی لێدەکەوێتەوە. بەرجەستەترین نمونە دەرکەوتەی مۆتەکەی داعش بوو کە تائێستاش گێڕانەوەی چیرۆکی خولقاندنی کارەساتەکانی وەک لەناوبردنی یەزیدیەکان و داگیرکاری شاری موسڵ و وێرانکردنی ئەو شارە لەڕێگەی جەنگەوە بە چەندین شێوە دەگێڕدرێتەوە! تائێستاش داعشەکان لە چەند ش□و□نی عێراق و کوردستاندا بە ئازادی دێن و دەچن و بەڵان بەسەر ژیان و گوزەرانی خەڵکی ئەو ناوچانەی کە مەفرەزە چەکدارەکانیان کۆنترۆڵی دەکەن.

حاڵەتێکی ئەم نائارامیە، لەلایەک ملکەچی و پێشخزمەتی پارتی و یەکێتیە ل□ بەرامبەر دەخالەتی ڕۆژانەی ڕاستەوخۆی حکومەتەکانی تورکیاو ئێران، لەلایەکی ترەوە چاوەڕوانیانە بۆ ئەو کێشمەکێشەی ووڵاتانی زلهێزی دنیاو ووڵاتانی ناوچەکە کە لە ئاستی عێراق و کوردستان و ناوچەکەدا بەڕێوەدەچێت. گەر باسەکە زۆر درێژ نەکەینەوە، چ□ن□تی دامەزراندنی دەسەڵاتی بنەماڵەی بارزانی و تاڵەبانی، هەر لەسەرەتاوە ئەوەیان بە بەڵێندەری قەبوڵکردوەو وەرگرتوە، کە بەرپرس نین لە هەر نائارامی و کارەساتێک کە لە ملی خەڵکی کوردستانەوە دەئاڵێت.

بۆیە گەرسەرنجی ئەم هەوا□□ ب□د□ن ک□ د□□□□ت: “لە چەند ڕۆژی ڕابردودا ئاسایشی سلێمانی حەوت گەورە بەرپرسی کۆمەڵەی لە زڕگوێز دەستگیرکردوەو دەستی گرتوە بەسەر تەواوی چەک و جبەخانەکانی کۆمەڵەدا، وە لەسەر ڕاسپاردەی ئێرانیەکان تەواوی چەکەکانی کۆمەڵە تەسلیمی چەکدارەکانی حزبوڵای عێراق کراون، کە ئێستا لە عەربەت و کۆمەڵگەی باریکە دوو بارەگایان کردۆتەوەو یەکێتیش هاوکاریان دەکات”. ئەوەی جێگای سەرنجە تا ئێستا ئەم هەواڵە لەلایەن هیچ دەزگایەکی فەرمی یەکێتی نیشتمانیەوە پشتراست نەکراوەتەوە، بەڵام ئەوەی وادەکات دوو دڵ نەبین لە دەوری یەکێتی بۆ جێبەجێکردنی کارێکی لەم چەشنە، ئەو پەیوەندی□ی ک□ ئێستای لەنێوان حکومەتی عێراق و ئێران و یەکێتیدا هەیە و سەوداو مامەڵەیەکی لەم چەشنە ئەگەرێکی چاوەڕوانکراوە!

پێش هەمو شتێک ئەوەی جێگای سەرنج و نیگەرانیە و دەروازەی تارمایی

مەترسیەکی ترە، ئایا حزبوڵای عێراق چکارەیە لە عەربەت، وە یەکێتی ئەم کارە بۆدەکات؟ هەڵبەتە ئەمە یەکەم جارنیەو دواجاریش نابـێت لەو کردارانەی یەکێتی و بنەماڵەی تاڵەبانی بۆ شۆڕبونەوایان بۆ ناو ئەم سەوداو مامەڵانەی دەیکەن، بەهەمانشێوە بنەماڵەی بارزانیش لەم بارەیەوە بێ کەموکوڕی نەبون و نابن و هیچ کات بێدڵی حکومەتی تورکیایان نەکردوە.

گەر لە چوارچێوەی ئەم دۆخە سیاسیەی ئێستای عێراق و کوردستان، لەم جوڵە سەربازیەی حزبوڵای عێراق بڕوانین، ئەوە ئەو ناچاربونە سیاسیەیە ڕێگەی بە یەکێتی نیشتمانی و بنەماڵەی تاڵەبانی داوە، کە ڕێکەوتنێکی لەم چەشنە پەسەند بکەن و پێشخزمەتی بۆ کۆماری ئیسلامی ئێران و حکومەتی عێراق رێکبخەن. ئەمەش ئاکامی ئاراستەیەکە کە دابەزینی ئاستی هاوسەنگی یەکێتی نیشان ئەدات، بەوەی نفوزو هێزی سیاسیان لە پلەیەکدایە، ناچارن دەست بەرن بۆ کارێکی قێزەونی لەو چەشنە تا بەهەر قیمەت گەر کارەساتی گەورەش بخولقێت، گرنگ ئەوەیە هیزەکەیان لە داڕمان و لەناوچون بپارێزن.

بەهەموو مانایەک هەلومەرجی سیاسی ناوچەکە بەگشتی و عێراق بەتایبەتی ئەوە نیشان ئەدات، قەوارەی حکومەتی هەرێم لە بەردەم هەڕەشەی بچـووککردنەوەیەکی حەتمیدایە. بۆی□ پ□□ویست دەکات لەم بارەیەوە چەند خاڵێک کە وابەستەی یەکێتی بەئێرانەوە گرێ ئەدات دەستنیشان بکەین.

ئەوەی ئاشکرایە هەوڵی ئێران بۆ چەکداماڵینی هێزە ئۆپۆزسیۆنەکان، لەو شوێنەوە سەرچاوە دەگرێت کە دەیەوێت دابەزینی ئەو باڵانسەی ل□ بەرامبەر خرۆشانە جەماوەریەکاندا بەسەری هات و مەترسی بۆسەر د□س□□□اتەکەی دروستکردوە، بگەڕێنێتەوە بۆ دەورانی پێش ئەو ناڕەزایەتیانەی کە لە ئاستێکی فراواندا، هەستیارترین دروشمی ئەو ناڕەزایەتیانە خواستی ڕوخاندنی کۆماری ئیسلامی ڕاگەیاند. ئەوەی ئاشکرایە کۆتایی کۆماری ئیسلامی لەهەمانکاتدا کۆتایی یەکێتی نیشتمانی و کۆتایی هێزە میلیشیا شیعەکانی عێراقی لێدەکەوێتەوە. بۆیە ئەم ما□□□ی□ی یەکێتی و هاوکاریکردنی ئێران، وەستانەوەیە لە بەرامبەر تەواوی ناڕەزایەتیە جەماوەریەکانی خەڵکی ئێراندا، ل□ پێناو مانەوەی دەسەڵاتە گەندەڵ و تاڵانچیەکەیدا، چونکە چارەنوسی یەکێتی بەستراوە بە چارەنوسی کۆماری ئیسلامی ئێرانەوە.

لەلایەکی ترەوە ئەوە شاراوەنیە کە لە هەلومەرجی سیاسی ئێستای کوردستاندا، ئاستی هاوسەنگی و پێگەی یەکێتی، ل□ بەرامبەر پارتی و

بنەماڵەی بارزانیدا لە هاتنەخوارەوەیەکی بەردەوامدایە. یەکێتی بەئەوەی فرسەت بهێنێت، کوتەکێکی گەورە لە پارتی بسرەوێنێت و بەڵکو هاوسەنگی پێگەی خۆی بەرزترکاتەوە، زیاتر و زیاتر چارەنوسی خۆی دەخاتە ناوچوارچێوەو رەحمەتی نەخشەکانی ئێران و هێزە میلیشیا شیعەکانی عێراقەوە. پێدەچێت بنەماڵەی تاڵەبانی تەنها ئەم دەرفەتەیان مابێت بە بەرگری لە مانەوەیان. یەکێتیەکان پێیانوایە بەم ئاراستەیە دەتوانن بە ئاڵوگۆڕ لە قەوارەی هەرێمدا، دەستکەوتێکی باشتریان هەبێت! بۆیە وەها دەردەکەوێت ئامادەیە تەواوی هەرێم و قەوارەکەی ڕادەستی هێزە شیعە میلیشیاکان و حکومەتی عێراق بکەنەوەو ببنە هاوکارو شەریکە بەشی مەرکەزی کردنەوەی دەسەڵاتی حکومەتی عێراق لە شارەکانی کوردستاندا، بەمجۆرەش دەسەڵاتی پارتی سنوردارو بەرتەسک کەنەوە.

ئەم گەمەو مامەڵەیەی یەکێتی چارەنوسی سیاسی خۆی پێوە گرێداوە، ویستی ئاڵوگۆڕێکە لە قەوارەی هەرێم و نەخشەیەک بە چونە ناو ئایندەیەکی سیاسی جیاوازەوە، کە ئەگەری ئەوەیە ئەو نەخشانەی لە ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست بەگشتی، عێراق و کوردستان بەتایبەتی پێشبینی دەکرێت، لە بەرامبەر دەورانێکی ئاڵوگۆڕی تازەدا سەر هەڵبداتەوە، یەکێتیەکانیش دەیانەوێت پێناسەیەکی تر لە بەریوەبردنی کۆمەڵگە لە ئاستی یەکپارچەیی عێراق بە خۆیان بدەن.

سەرەتای ئەم کارەی یەکێتی بە ڕێکەوتن لەگەڵ ئێران و هاوکاریکردنی حزبوڵای عێراق و خۆگونجاندن لەگەڵ سیاسەتەکانی حکومەتی عێراقدا، ئەتوانین بەڵێین وێنای تارمایی مەترسیەکە، کەچەن سی ساڵە زیاترە هۆکارو بەشداربوی چەندین بەڵاو کارەسات بون، ئەم ئاراستەیەی ئێستاشیان، گومانی تیانیە کە خەڵکی کوردستان بە جۆریکی ترو بە شێوازیکی تر دەخەنە ناو گێژاوو ناسەقامگیریەک، کە بەڵاو کارەساتەکانی لە ئێستاوە دەتوانین پێشبینی بکەین. هەڵبەتە پارتیش لە پەیوەند بە وابەستەبون بە تورکیاوە بە پاراستنی خۆی، لە ڕێڕەوی هاوبەشی هەمان نائارامی و هەمان گێژاودا دەبێت.

بەنێو تاریکیدا هاتن!.. شیعری: عەبدوڵا سڵێمان(مەشخەڵ)

نامۆ بە تروووسکە و جوانی
شەپۆڵ شەپۆڵ، شەمشەمەکوێرەکان هاتن
بەنێو تاریکیدا هاتن!
بەنێو توولەڕێگەکانی نووتەکستانی ژین هاتن
بە شمشێری نەزانین و بە فیشەکی ناوشیاری
سەری تروووسکەی ئومێدی چراکانی داهاتوو □وناک ئەبڕن
بەنێو توونێڵی تاریکی مێشک شۆرینەوە هاتن
هیچ کەسێکیان ئامادە نین ببن بە گوڵ
ببن بە خەون
ببن بە ڕەنگی بەهار و
ببن بە شادی ژیان و
ببن بە سێبەری جوانی
هیچ کەسێکیان ئامادە نین بێن لەڕاستی□□□ی عەقڵدا
ببن بە گۆرانی و ئاوازیان لێبڕژێ
ببن بە خەندە و ژیانیان تیا شەپۆڵدا
ببن بە خۆشەویستی نێوان مر□ق و
بەفڕینی باڵندەکانی بەشمەینەتی و ستەم و ژان.
هاتن بەنێو تاریکیدا؛ دەم بەهاوار، مەرگهێنەر پەلە هاتن
جوانی ژینیان لەژێر کەوشی نەزانی؛ پلیشانەوە
ژنیان لە ڕەگی ئینسانی خۆی سەندەوە
داریان خستە ژێرباڵی خەونە جوانەکان
بزە و پێکەنینەکانیان شاربەدەر کرد
پیاسەکانی ئێوارانیشیان خستە نێو تەلبەندی حەرام و حەڵاڵی دەم
ئیمام و بانگخوازەکان.
هاتن دوو هێڵی یەکتربڕ (X) وەکو نیشانەی مورتەدی
دایان بەسەر وێنە و شانۆ و
گۆرانی و هەڵپەڕکێ و
کاری ژن و کچ و
دایان بەسەر زانست و پێشڕەوفتی و
هەرچی زەوق و سەفا و ئاهەنگ هەیە
هەر بە قولابی حەرام و حەڵاڵی دەم بانگخوازەکان
ماسی خەون و ئومێدەکان ڕاو دەکەن و

هەتاوەكان لە خمخانە هەڵدەكێشن و
گۆی زەوی باڵا پۆش دەكەن
سێبەرەكانی خۆشنوودی و كامەرانی دەسووتێنن
گەر بتوانن ژیان یەكپارچە دەكەنە تاریكوس□□اتی غەدر و
شیعر و سەما لە دار دەدەن
هاتن هەتا ژیان بگێڕنەوە دوواوە
بێئاگا لەوەی باوەڕی ئێكسپایەری تاریكی
چواردە سەدەیەیە سوواوە

٢٠٢٣-٦-٢٨

ئێوارانە ٤١.. سەردار جاف

ئێوارەیە و
شەو دوور دوورە
فرسەخە رێیەك بۆ ئەفسانە بوونی رۆح
لە نێوان من و شەهلایە
شەو خۆی لە تەنهایی ئاڵاندووە
ناو بە ناو ون دەبێ و
من و ئەو لە سۆراغ و كنەین
بارگە دەپێچینەوە
تخوب دەبەزێ و شار بە شار عەوداڵ
كون و كەل□ بەرەكانی ئودن بە دووی شەو دەگەڕێین
لە رۆشنایيا خۆی لێ مەڵاس داوین
سەر شەقام و پارك وێڵ وێڵین
ئەفسانەیەكە و ناخزێتە ئامێز
شەو لە تاریكیا ونبووە
گۆمە قووڵەكان دەكنین
دۆراندۆری دووردوور
سەربانە خرمژنەكانی ئاوایی
رۆژیش لە دەمكەلەوە سۆراغ و ئاخێز
باپیرەگەورەیشمان شەوی هەر نەدیتەوە
لە نێو پەڕەی دەفتەرەكان

حەرف حەرف شیتاڵ دەکەین
بە مناڵە بیژ□کا نەوە
دەما نەوێ شەو ببینینەوە
دواجار لە ڤیلا سیحراوییەکە
هێندەی دی شەو بووە پەنهانی و بێ شوێن پێ
دەشێ لە نێو نووشتەی فاڵچییە درۆزنەکانی گەڕەکی خۆمان نوقم بووبێ
رەنگە کاتێ
تاریک دادێ لە سینەما
لەوێ هەڵکورمابێ و کەسێ نەبێ دەستی بگرێ و بیهێنێتەوە
دەترسم وەک ترسەکەی شەهلا
جادووگەرێ
لە تەلیسمی بزواندن و نووسین و سەحرای فێڵاوی خۆی خزاند بێ
لە نێو سیحری خۆیا بیهۆنێتەوە
ناکرێ بفڕێ و
بازێ بێت گوژم و شاتاوڵی هەراسانمان بکا
چەپخونی لە چاوەنواڕی خولیاکانمانا مت مت بووە
وا دەمانخوا
بە تەیمانی جوانیا گیر بووە
ئامێزەکان گەرم گەرم دادێنێ
دەبا ئێمەیش لە نێو خێو و جادوو لە دووی گەڕێین
بەرت نادەم، جێت ناهێڵم و فریاد رەسم
خۆشمدەوێی خۆشەویسترین کەسم

٢٠/ ٦ / ٢٠٢٣

نووسینەکانی سەر دیوارەکانی مەنفا.. شیعر : نزار قبانی..

وەرگێڕانی : پشکۆ ناکام

1
خانمەکەم
ئەم سەردەمە قبوڵ نەکراوەت
چۆن بۆ باس بکەم
وەسف کردنم لە بیر کردوە..
وام ئەزانی ووشە ماڵمە
ئەوان دەرگاکەیان دزی
بنمیچەکەیان دزی
لاپەڕە سپییەکانیان لێ دزین
ووشەکانیان لێ دزین
چی بخۆین….؟
چی بخۆینەوە…؟
چۆن دەربارەی خۆمان
هەست دەرببڕین..!
خانمەکەم……
ئێمە داپڵۆسین ئەخۆین
ئێمە خانمەکەم
ترس ئەخۆینەوە
خانمەکەم ، بۆ کوێ بچین..؟
لە شەقام پەڕینەوە ، مەترسییە
سوار بوونی مەسعەد ، مەترسییە
ئۆتۆمۆبیل..ماتۆڕ..فڕۆکە
شوێنێک نەماوە “نووسەر” لێی دانیشێ
چاخانەیەک بەدی ناکرێ…!
نیوەی ڕستەکە وا لە گۆڕستان
نیوەی بیرۆکەکەش لە بیمارستان
“”””””””””

2
خانمەکەم…:
کاتئ بڕیاری کوشتنی گۆرانی بێژەکەی ئەدرێ
لە ئایدیای شۆڕش ، جی ئەمێنێ…؟
کاتێ جگەر گۆشەکانی خۆی ئەهاڕێ
چی لە ووشەکانی شۆڕش ، ئەمێنێ ..؟
کاتێ دەوڵەت لە بۆنی گوڵ بترسێ

هەموو لەوەڕگاکانی بسووتێنێ
..........چی ئەمێنێ..؟
کاتئ لە ڕۆژهەڵاتن بترسێ
و
پەڕی کەنارییەکان دەرهێنێ. …..،
چی لە فەلسەفەی شۆڕش ئەمێنێ….؟!
کاتێ شۆڕش میز بکا بەسەر
ووتەکانی پەیام بەرەکانی
چی ئەمێنێ….؟
چی ئەمێنێ….؟
”””””“

3

خانمەکەم…
لێم ببورە بۆ چاوەکانت
شیعرێکم نەنووسی ،
مۆسیقا ژەنەکە ، ژەنینی
لەبیر جووە ،
خانمەکەم چۆنم خۆش بوێی
کاتێ
ئاسایشی دەوڵەت
خەوەکان ئەگرێ
و
کەسانی عاشق
بۆ : مەنفا ئەنێرێ…!!
’””””“

4

خانمەکەم……،
جاران : دێڕ بە دێڕ
پیت بە پیتی
لەش و لارتم ئەخوێننەوە
جاران لە مەمکەکانتا
ئاگرم دائەگیرسان
و
لە نێوانیانا
شمشێرێکم ئەچان
بەڵام ئەمڕۆ مەمکەکانت
لە تەلبەنگی مەنفا ئەچێ

خانمەکەم..
خۆشەویستە تاقانەکەم...:
چۆن کردەی خۆشەویستی بکەم
کە تامی سێکس
لە تامی مەنفا ئەچێ......!!
“”””
5
خانمەکەم...
چۆن بەرەنگاری ئەم
سەردەمی کۆیلایەتیە
و
ئەم ڕقە لە مێژینەیە
و
ئەم کوشتنە خوڕاییە
و
ئەم زەبر و زەنگە ، بکەم...!!؟
چۆن ئەم. :
هەڵکشانە (نا) نەتەوەییە
و
ئەم بۆچوونەی لەت لەتکردن
و
ئەم بارانە ئاگراوییە
و
ئەم خوێن ڕشتنە ، بوەستێنم...!!؟
چۆن ئەوەی تێی کەوتووین
دەرببەین...!
چۆن ئەو کەسەرەی لە ناخمانایە
دەرببەین...!
چۆن ئایەتی ” زیکر ” لەسەر لاشەمان
بخوێنین...!
ئاسایشی دەوڵەت داوامان لە ئەکا :
پێنەکەنین...
نەگرین......
نوتق نەکەین...
عاشق نەبین....
دەست لە لەپی دەستی ژن نەیەین
کۆممان نەبێ

نامە نەنێرین........................
هیچ کتێبێک نەخوێنینەوە
جگە لە هەواڵی کەش و هەوا
و
نهێنییەکانی چێشت لێنان
ئەمانە : یاسای مەنفان
“““’’

6
خانمەکەم… :
چیبکەم گەر دایکم هاتە خەوم. ؟
چیبکەم گەر قاورمەی سلێمانی
بانگی کردم ؟
و
میوەی شارباژێر گلەیی لێکردم. ؟
چیبکەم گەر سێبەری باوکم گەڕایەوە لام
و
وەک پۆلێک کۆتر
دڵم پەنای بۆ چاوەکانی برد ؟
خانمەکەم :
کاتێ خۆر ڕووبەڕوی فەرمانی
لە سێدارەدان ئەبێتەوە ،
چۆن شیعرێکت پێ بڵێم
چۆن پەخشانێکت پێ بڵێم
خانمەکەم......... .
چۆن بێ ووتن
پێت بڵێم.........؟!!
“““““’’

7
خانمەکەم …. :
کاتێ خۆر ڕووبەڕوی لە سێدارە دان ئەبێتەوە
چۆن مژدەی (ئازادی) بەم…!!
چۆن بێ خواردن ، نان بخۆم ؟
خانمەکەم ،
من پیاوێک نیم ، هیچ ڕۆژێ
دەرچووی هیچ باڕێکی
دەسەڵات بوو بێ
یان

مەیمونێکی ناو مەیمونەکانی
وەزارەتی " ڕۆشنبیری " !!
...............بوو بێ
خانمەکەم. :
من پیاوێک نیم لە پشت پیتەکانەوە
کەس فریو بەم
یان
لە ناو عەبای هیچ مەلایەکا
خۆم مەڵاس بەم
خانمەکەم. :
گوێی مەیەرێ.............. ..
من ئەزانم
چۆن لەسەردەمی ،. قەزەمەکانا
" گەورەیی " خۆم ، ڕاگرم
گوئ مەیەرێ.............. .
""""""
8
خانمەکەم ،
گوێی مەیەرێ
هەر خۆشم ئەوێیت
تا " تونێل " ێک لە ژێر دەریایا
دروست ئەکەم
و
کون ئەکەمە دیوارەکانی مەنفا
گوێی مەیەرێ ،،،
مەنفا لە دارستانەکانی کلی ڕەشا
بە مەنفا
نا ژمێرێ

چۆن دەبیتە نووسەر، یان سەرەتا

چی بکەین؟.. زانا ڕەزاق

لەسەرەتادا دەتوانم بڵێم هەموو شتێک لەو ئامرازانەی بەرەو پێشەوەمان دەبات ڕاهێنانە، بەڵام ڕاهێنانێک بەشێوەیەکی بەرنامە بۆ داڕێژراو بۆ ئەوەی سودێکی باشی هەبێت ، ئەو بەرنامە بەداڕێژراوەش یانی ووردە ووردە هێواش هێواش لەسەرخۆ .

ئینجا یەکێک لەو پیشانەش کە بەرەو پێشەوەمان دەبات نووسینە ،مەبەستم ئەوەیە ئەو کەسانەی دەیانەوێ لەوە بەرەو پێشبچن و باش بن ئەوجا کە بە شێوەیەک بوو پێکەوە گرێدانی ووشە و ڕستەکان تا وای لێدێت کە نووسینەکانی باش و ڕێکو پێک بێت،ئەمەش دەگەڕێتەوە سەر ئەوەی کە بەردەوام بێت لەسەری نموونەی بۆ ئەوانەی سەرەتا دەبنە نووسەر ئەوەیە کە کاتێک کە دەست بەنووسین دەکەیت ڕستەیەک بنوسە دواتر تا ماوەیەک چەند ڕستەیەک بنوسە دواتر زیاتر لەو بنوسە ئەوجا هێواش هێواش بێت. نموونەی تر هاوشێوەی ئەو ئەویش هەر چۆن قوتابیەک دەچێتە قوتابخانە سەرەتا فێری پیت دەکرێت دواتر ووشە دواتر ڕستە ئەوجا سەرەتا چۆنیەتی نووسینی جوان و باش داڕێژراوە بەڵام دواتر بەهۆی بەردەوامی لەوەش باش دەبێت یانی نووسینیش هەروایە.

تێبینی ئەمە بۆ زۆرێک پیشەو بوارەکانیتر دەبێ

2023 7 11